

СТАНОВИЩЕ

От: *проф.дн Ергюл Таир Реджеб*
Департамент Психология,
Институт за изследване на населението и човека - БАН
Професионално направление 3.2. Психология

Относно: дисертационен труд за придобиване на образователната и научна степен „доктор” по научна специалност 3.2. Психология, Културна и диференциална психология (на английски език) в катедра „Обща, експериментална, развитийна и здравна психология”, Философски факултет, СУ „Св. Климент Охридски”

Автор на дисертационния труд: *Мария Петрова Василева*

Тема на дисертационния труд: *„Role of compassion to self and others for carrier success and life satisfaction“ (Роля на съчувствието към себе си и към другите за успеха в кариерата и удовлетвореността от живота)*

Основание за представяне на становището: участие в състава на научното жури по защита на дисертационен труд съгласно Заповед №РД-38-150 от 25.03.2024 на Ректора на СУ „Св. Климент Охридски”

1. Информация за дисертанта

Мария Петрова Василева е докторант в катедра „Обща, експериментална, развитийна и здравна психология” към Философски факултет на СУ „Св. Климент Охридски” по научната специалност 3.2. Психология (Културна и диференциална психология). Придобила е магистърска степен по „Международни икономически отношения“ от УНСС, София (2000) и по ”Бизнес администрация” от НЕС Montreal, Монреал (2007). Осъществявала е обучителна и консултативна дейност в областта на управление на организационна промяна, кариерното развитие, ефективността и други в различни международни организации (2008-2020).

2. Обща характеристика на представения дисертационен труд

Дисертацията е с общ обем от 208 страници (179 страници основен текст), включващи: въведение; три глави (теоретична, методологична, емпирични резултати и дискусия) заключение и използва литература.

Представеното съдържание е адекватно онагледено с помощта на 38 таблици и 1 фигура. Библиографската справка съдържа 362 източника, предимно на английски език, отразяващи основни автори и емпирични изследвания върху разглеждания проблем.

Представеният дисертационен труд е посветен на темата за съчувствието, обект на обсъждане от древността до днес в различни религиозни традиции и научни области. Тема, ангажираща не само умовете на средновековните теолози, но и съвременните изследователи и общественици, като основа за развитието на социално значими области като образование, правосъдие или обществото като цяло. Избрана е изследователска ниша, която е по-слабо проучвана като целта на дисертацията е ясно формулирана по посока на интегриран подход за извеждане ролята на отделните конструкти на съчувствието за успеха в кариерата и удовлетвореността от живота. Реализираният теоретичен обзор върху основните изследвани измерения представя дефиниции на конструктите, включително липсата на приети единни определения, комплексните взаимовръзки между съчувствието (към себе си и другите) и удовлетвореността от живота и успеха в кариерата. Приет е подход за мултидименсионален конструкт на съчувствието, обхващащ когнитивни, емоционални и мотивационни компоненти. Проследява се произхода на съчувствието към другите и към себе си във влиянието на родителската среда и темперамента, като се извеждат връзки с личностните черти и самооценката. Представени са редица изследвания за ролята, която съчувствието към себе си и към другите има за индивидуалното благополучие и успеха в кариерата.

Въз основа на задълбочения и систематичен теоретичен обзор са изведени модел на изследването и пет общи хипотези относно връзките между съчувствие и удовлетвореност от живота, обективния и субективния кариерен успех, личността/Аз-а и демографските характеристики. Приложеният инструментариум напълно съответства на поставената цел и издигнатите хипотези. За въпросниците, които не са адаптирани за български условия е приложена коректна процедура за апробация. Извадката на изследването включва 320 лица, в която преобладават жените (81,5%), лицата на възраст от 40 до 50 г. (28,1%) и с висше образование (над 70%). Осъществените факторни анализи и проверката на вътрешната консистентност на айтемите свидетелстват за много добри психометрични характеристики на използваните инструменти. Добро впечатление прави научния стил на изложението и осведомеността на докторантката, както по отношение на проучвания феномен, така и по отношението на използваните статистически методи за анализ на данните. Получените резултати са представени коректно и задълбочено анализирани. Цялостното впечатление за дисертацията може да се

обобщи като задълбочено теоретично проучване с коректно изведен модел на емпирично изследване, адекватни статистически процедури за обработка на данните и аргументирана интерпретация на резултатите от изследването. Трябва да се отбележи и критичното отношение на автора към разработката, представени чрез обективното отношение към ограниченията на изследването.

3. Оценка на получените научни и научно-приложни резултати

Основните научни и научно-приложни резултати от проведеното изследване са разположени в отделните глави на дисертацията, която е структурирана по класически образец с ясно разграничени теоретична, методологична и аналитична част. Представеният теоретичен обзор систематично и съдържателно представя основните конструктори на изследването: същността и произхода на съчувствието, измеренията съчувствие към другите и към себе си, влиянието на различни личностни и културни фактори, взаимовръзките на съчувствието с благополучието (субективно и обективно) и успеха в кариерата.

Емпиричната част на дисертацията се базира на количествени данни, които са коректно статистически обработени, като получените резултати потвърждават частично хипотезите на изследването. Например, допусканията относно позитивна взаимовръзка между съчувствие и удовлетвореност от живота се потвърждава най-вече в частта относно себе си ($r=.433$) и доста слабо по отношение на другите ($r=.029$). Относно предиктивната способност на съчувствието се установява, че комонетите съчувствие към себе си и другите (услужливостта) обясняват 44% от вариациите в удовлетвореността от живота. Липсва статистически значима корелация между съчувствието към другите и обективния и субективния кариерен успех. Налице е слаба позитивна връзка на съчувствието към себе си с обективния ($r=.022$) и субективния ($r=.035$) кариерен успех. Обобщено, съчувствието (към себе си, към другите, услужливост, страх от съчувствие към другите) е значим предиктор на субективния успех в кариерата и обяснява 12% от вариациите. Частично се потвърждава и хипотезата за корелации между съчувствието и личностните черти (четири от пет). Накрая, по отношение на демографските характеристики се установява, че съчувствието към другите е по-високи при жените и липсват полови различия по отношение на съчувствие към себе си. Този резултат трябва внимателно да се интерпретира, поради диспропорцията по пол (81,5% жени). По-високите доходи и по-високото ниво на образование също имат диференцират ефект по отношение на съчувствието към другите, като са

налице по-ниски равнища на съчувствие в сравнение с лицата с по-ниски доходи и позиции.

4. Оценка на научните и научно-приложни приноси

Дисертационният труд има конкретни научни приноси, сред които трябва да посочим осъществения задълбочен обзор върху редица психологически конструкции, на чиято основа е създаден авторски модел, който описва взаимоотношенията между компонентите на съчувствието и успеха (обективен и субективен) в кариерата и удовлетвореността от живота. В резултат на проведеното изследване и анализи са изведени потвърждения за установени вече в литературата корелации между съчувствието и личностните черти от една страна, и от друга, с удовлетвореността от живота. Настоящото изследване ги валидизира в български контекст. Получените резултати разширяват изследванията относно предиктивната сила на съчувствието по отношение на обективния и субективен успех в кариерата. Адаптираните за български условия скали за съчувствие (към себе си и другите, страх от съчувствие към другите) и разработените две нови скали (услужливост и обективен кариерен успех) допълват методите на българските изследователи с нови инструменти. В научно-приложен план могат да се разглеждат резултатите, свързани с различията в съчувствието в зависимост от доходите и позицията в йерархията, които могат да имат своето приложение относно обяснението на индивидуалното поведение в трудов или социален контекст.

5. Оценка на публикациите по дисертацията

Докторантката е представила шест публикации (4 самостоятелни) по темата на разработката в научни издания и/или от научни форуми, които осигуряват публичност на разглеждания проблем пред академичната общност. Публикациите напълно удовлетворяват минималните национални изисквания за придобиването на образователната и научна степен „доктор“ (57,5 точки).

6. Оценка на автореферата

Авторефератът е с обем от 43 страници на английски и 48 страници на български език и коректно отразява съдържанието на дисертационния труд, основните резултати и постижения.

7. Критични бележки, препоръки и въпроси

Дисертационният труд е разработен на високо научно равнище, като бележките ми са по-скоро от технически характер. Например, таблица 1, която представя разпределението на извадката по пол (с.124) е представена в автореферата с разминаване при жените (с.18) Също така на места се срещат някои правописни и граматически грешки, които не нарушават общото позитивно впечатление от представения труд.

8. Заключение

Дисертационният труд на Мария Петрова Василева е цялостно и авторско проучване, със задълбочен теоретичен обзор върху съчувствието, благополучието и кариерния успех, с коректно изведени теоретични предпоставки и реализирано собствено емпирично изследване. Поставените цел и задачи са успешно изпълнени, като са постигнати резултати с научен и научно-приложен характер. Считам, че представеният дисертационен труд отговаря на изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България, на Правилника за неговото прилагане и на вътрешните нормативни документи на СУ „Св. Климент Охридски“ за присъждане на образователната и научна степен „доктор“. Всичко това ми дава основание да дам своята положителна оценка за дисертацията на тема „Role of compassion to self and others for carrier success and life satisfaction (Роля на съчувствието към себе си и към другите за успеха в кариерата и удовлетвореността от живота)“ и да предложа на уважаваемите членове на научното жури да присъдят на Мария Петрова Василева образователната и научна степен „доктор“ по научна специалност 3.2. Психология (Културна и диференциална психология).

12. 05. 2024 г.

гр. София

Подпис:

(проф. дн. Ергюл Таир)